

Perspektif

İran-ABD Nükleer Müzakerelerinde Balistik Füze Faktörü

Dr. Rahim Farzam & Dr. Çağatay Balcı

Şubat 2026

İran-ABD Nükleer Müzakerelerinde Balistik Füze Faktörü

Rahim Farzam & Çağatay Balcı

COPYRIGHT © 2026

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için <https://www.iramcenter.org> adresini ziyaret ediniz.

Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya konulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM | İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Beştepe Mah. Alparslan Türkeş Bulvarı

32. Cad. Moment Beştepe Plaza

No: 1 Kat: 10/158-159

Yenimahalle/Ankara /Türkiye

Tel: +90 506 354 87 60

e-posta: info@iramcenter.org

www.iramcenter.org

İÇİNDEKİLER

Temel Çıkarımlar | 4

Key Takeaways | 5

6 | یافته های کلیدی

Giriş | 7

ABD Neden Balistik Füze Meselesini Yeniden Gündeme Getiriyor? | 7

ABD'nin Balistik Füze Kısıtlama Talebinin Hukuki Zemini Var mı? | 8

İran'ın Savunma Doktrininde Balistik Füzelerin Merkezî Rolü | 10

ABD'nin Metodu Uygulanabilir mi? | 13

Sonuç | 14

İran-ABD Nükleer Müzakerelerinde Balistik Füze Faktörü

Temel Çıkarımlar

- Balistik füze konusu, İran-ABD müzakerelerinde bir silah kontrol tartışmasından çok, tarafların karşılıklı stratejik güvensizliğinin doğrudan masaya yansıdığı temel çatışma alanıdır.
- Mevcut uluslararası hukuki çerçeve, İran'ın balistik füze kapasitesini açık ve bağlayıcı biçimde yasaklayan bir hüküm içermemektedir.
- İran'ın binlerce balistik füze içeren mevcut envanteri dikkate alındığında, 500-600 kilometre menzil sınırı gibi öneriler pratikte sistemlerin büyük bölümünün imhasını ve üretim altyapısının sökülmesini gerektirmektedir.
- Balistik füze programının sınırlandırılması, İran açısından yalnızca belirli bir silah kategorisinin kısıtlanması değil, yaptırımlar ve bölgesel baskılar altında şekillenmiş savunma doktrininin fiilen tasfiyesi anlamına gelmektedir.
- “Direniş eksenini”nin son dönemde maruz kaldığı askeri ve siyasi darbeler İran'ın caydırıcılık kapasitesini zayıflatmış, bu durum balistik füzeleri Tahran açısından dengeleyici bir güvenlik unsuru hâline getirmiştir.
- Bu koşullar altında balistik füze dosyasının müzakere gündemine dahil edilmesi, İran açısından kabul edilebilir bir taviz değildir. Aksine müzakerelerin kırılma potansiyelini artıran bir başlıktır.
- Trump yönetiminin bu başlıkta ısrarcı olması hâlinde, nükleer müzakerelerin ilerlemesinin zorlaşması ve hatta sürecin tamamen tıkanması kuvvetle muhtemeldir.

The Ballistic Missile Challenge in Iran-U.S. Nuclear Negotiations

Key Takeaways

- The ballistic missile issue in U.S.-Iran negotiations is not a technical arms control debate; rather, it constitutes a core point of contention in which the parties' mutual strategic mistrust is directly reflected at the negotiating table.
- The existing international legal framework does not provide a clear or legally binding basis for prohibiting Iran's ballistic missile capabilities.
- Given Iran's current arsenal, which is widely believed to include thousands of ballistic missiles, proposals such as limiting missile range to 500-600 kilometers would, in practice, require the destruction of most existing systems as well as the dismantlement of key elements of the production infrastructure.
- From Iran's perspective, restricting the ballistic missile program would not merely entail constraints on a specific weapons category, but would amount to the effective dismantling of a defense doctrine shaped under conditions of sustained sanctions and regional pressure.
- The recent military and political setbacks suffered by the so-called "Axis of Resistance" have weakened Iran's indirect deterrence capabilities, thereby increasing the relative importance of ballistic missiles as a compensatory and stabilizing element of Tehran's security posture.
- Under these conditions, incorporating the ballistic missile file into the negotiating agenda does not constitute an acceptable area for concessions from Iran's standpoint; on the contrary, it emerges as a central source of tension that further increases the fragility of the negotiation process.
- Should the Trump administration insist on this issue, the prospects for progress in nuclear negotiations would become increasingly limited, with a complete deadlock becoming highly likely.

چالش موشک‌های بالستیک در چارچوب مذاکرات هسته‌ای ایران و آمریکا

یافته های کلیدی

- مسئله موشک‌های بالستیک در چارچوب مذاکرات ایران و ایالات متحده، بیش از آن‌که یک بحث فنی در حوزه کنترل تسلیحات باشد، بازتاب مستقیم بی‌اعتمادی راهبردی عمیق میان دو طرف و یکی از کانون‌های اصلی تعارض در فرایند مذاکره به شمار می‌آید.
- بررسی چارچوب حقوق بین‌الملل موجود نشان می‌دهد که هیچ مبنای روشن، صریح و الزام‌آوری برای ممنوعیت جامع ظرفیت موشکی بالستیک ایران وجود ندارد.
- با توجه به برآوردهای موجود درباره برخورداری ایران از زرادخانه‌ای گسترده شامل هزاران موشک بالستیک، پیشنهادهایی نظیر محدودسازی برد موشک‌ها به ۵۰۰ تا ۶۰۰ کیلومتر، در عمل مستلزم انهدام بخش عمده‌ای از سامانه‌های موجود و برچیدن زیرساخت‌های اصلی تولید خواهد بود.
- از منظر ایران، محدودسازی برنامه موشکی صرفاً به معنای اعمال قیود بر یک رده مشخص از تسلیحات نیست، بلکه عملاً به منزله تضعیف و فروپاشی دکترین دفاعی‌ای است که در بستر تحریم‌های طولانی‌مدت و فشارهای منطقه‌ای شکل گرفته است.
- ضربات نظامی و سیاسی واردشده به «محور مقاومت» در دوره اخیر، ظرفیت بازدارندگی غیرمستقیم ایران را کاهش داده و در نتیجه، نقش موشک‌های بالستیک را به‌عنوان یک مؤلفه جبرانی و موازنه‌ساز در راهبرد امنیتی تهران پررنگ‌تر کرده است.
- در چنین شرایطی، گنجاندن موضوع موشک‌های بالستیک در دستور کار مذاکرات، نه تنها از منظر ایران عرصه‌ای قابل‌قبول برای اعطای امتیاز به شمار نمی‌آید، بلکه خود به یکی از عوامل اصلی افزایش شکنندگی و بی‌ثباتی روند گفت‌وگوها بدل می‌شود.
- در صورتی که دولت ترامپ بر گنجاندن این پرونده در مذاکرات اصرار ورزد، امکان پیشرفت در مسیر مذاکرات هسته‌ای به‌شدت محدود شده و حتی بن‌بست کامل در روند گفت‌وگوها محتمل خواهد بود.

Giriş

İran ile ABD arasında yeniden canlanması beklenen nükleer müzakereler, yalnızca uranyum zenginleştirme ve nükleer tesis denetimleri gibi teknik başlıklarla sınırlı kalmayacaktır. Washington yönetimi, müzakere gündemini İran'ın balistik füze programını da kapsayacak şekilde genişletme yönünde kararlı bir tutum sergilemektedir. Bu yaklaşım, geçmiş dönemlerdeki nükleer anlaşma deneyimlerinden farklı olarak, İran'ın savunma kapasitesinin tümüne yönelik yapısal bir sınırlama talebini yansıtmakta ve müzakerelerin kapsamını çok daha geniş ve hassas bir alana taşımaktadır. Balistik füze meselesinin masaya taşınması, görüşmelerin salt teknik bir çerçevede ilerlemesini zorlaştırmakta ve taraflar arasındaki güvensizliği derinleştirmektedir.

Balistik füzelerin müzakere gündemine dahil edilmesi, ABD açısından İran'ın bölgesel güç projeksiyonunu sınırlamaya yönelik kapsamlı bir stratejinin parçası olarak okunmalıdır. Washington'un perspektifinden bakıldığında, İran'ın nükleer kapasitesi ile füze teknolojisi arasında doğrudan bir bağlantı bulunmakta, orta ve uzun menzilli balistik füzeler, potansiyel nükleer başlık taşıyıcıları olarak algılanmaktadır. Bu çerçevede füze programının sınırlandırılması, askerî bir kapasite kontrolünden ziyade İran'ın, İsrail ve bölgesel müttefikleri üzerindeki baskı kapasitesinin zayıflatılması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla balistik füze talebi, teknik bir silah kontrolü meselesi olmaktan çok, İran'ın savunma doktrinini yeniden şekillendirmeye yönelik stratejik bir müdahale girişimi olarak değerlendirilebilir.

Ancak meseleye Tahran cephesinden bakıldığında, tablo tamamen farklı görünmektedir. İran için balistik füzeler, uzun süreli yaptırımlar nedeniyle modernleştirilemeyen konvansiyonel savunma kapasitesinin yerini tutan temel caydırıcılık aracı konumundadır. Vekil ağların zayıfladığı, bölgesel müttefiklerin somut destek sağlayamadığı ve genel caydırıcılığın ciddi biçimde aşındığı mevcut konjonktürde, balistik füze kapasitesi İran'ın elinde kalan son etkili savunma unsuru olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, füze programının İran açısından pazarlık edilebilir bir konu olmadığını, aksine rejimin hayatta kalma stratejisinin vazgeçilmez bir bileşeni olarak algılandığını göstermektedir.

ABD Neden Balistik Füze Meselesini Yeniden Gündeme Getiriyor?

İran ile yürütülmesi muhtemel müzakerelere Washington'dan bakıldığında, balistik füze meselesinin yeniden gündeme taşınması tesadüfi görülmemektedir. ABD yönetimi, İran'la yapıla-

cak olası bir anlaşmayı artık yalnızca nükleer faaliyetlerle sınırlı, dar bir teknik mutabakat çerçevesinde ele alma eğiliminde değildir. Aksine İran'ın bölgesel kapasitesini, askerî caydırıcılık araçlarını ve özellikle İsrail üzerindeki baskı unsurlarını hedef alan daha kapsamlı bir güvenlik paketinin müzakere edilmesi gerektiği yönünde güçlü bir yaklaşım öne çıkmaktadır.

Washington'da hâkim olan bu perspektife göre İran'ın nükleer programı ile balistik füze kapasitesi birbirinden bağımsız alanlar olarak değerlendirilemez. Özellikle orta menzilli balistik füzeler, potansiyel nükleer başlık taşıma kabiliyetleri ve bölgesel menzil avantajları nedeniyle ABD açısından stratejik bir risk unsuru olarak görülmektedir. Bu nedenle balistik füze programı, İran'ın yalnızca askerî kapasitesinin değil bölgesel nüfuzunun ve caydırıcılık doktrininin de merkezinde yer alan bir başlık olarak müzakere masasına taşınmak istenmektedir.

Washington açısından hedef, İran'ın nükleer silaha erişimini engellemenin yanı sıra Tahran'ın bölgesel güç projeksiyonunu sınırlamak, İsrail ve müttefikleri üzerindeki askerî baskı araçlarını zayıflatmak ve İran'ın caydırıcılık kapasitesini daha yönetilebilir bir seviyeye çekmektir. Balistik füze programı da bu hedefler doğrultusunda, nükleer dosyanın tamamlayıcı ve ayrılmaz bir unsuru olarak ele alınmaktadır.

Bu bağlamda ABD'nin balistik füzeleri gündeme getirmesi, teknik bir silah kontrolü meselesinden ziyade, açık biçimde stratejik ve siyasî bir tercihe dayanmaktadır. Washington, müzakereleri İran'ın savunma doktrininin ve bölgesel davranış kalıplarını etkileyecek daha geniş bir pazarlık alanına dönüştürmeyi amaçlamakta, balistik füze dosyasını da bu stratejinin kilit başlıklarından biri olarak konumlandırmaktadır.

ABD'nin Balistik Füze Kısıtlama Talebinin Hukuki Zemini Var mı?

ABD'nin İran'ın balistik füze programını müzakere gündemine taşıma girişimi, kaçınılmaz olarak bu talebin hangi hukuki zemine dayandırılabilceği sorusunu gündeme getirmektedir. Mevcut uluslararası hukuk çerçevesi incelendiğinde, İran'ın balistik füze kapasitesini doğrudan ve bağlayıcı biçimde yasaklayan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin bulunmadığı açık biçimde görülmektedir. Buna rağmen Washington, çeşitli uluslararası düzenlemeler, normlar ve emsal örnekler üzerinden bu talebi meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

Öncelikle Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons-NPT),¹ İran'ın balistik füze programına yönelik doğrudan bir hukuki dayanak sunmamaktadır. NPT'nin kapsamı nükleer silahların yayılmasının engellenmesiyle sınırlıdır ve balistik füze sistemlerini ya da konvansiyonel taşıyıcı platformları düzenleyen

1 United Nations Office for Disarmament Affairs (UNODA), "Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)," <https://disarmament.unoda.org/en/our-work/weapons-mass-destruction/nuclear-weapons/treaty-non-proliferation-nuclear-weapons> (erişim 11 Ocak 2026).

herhangi bir hüküm içermemektedir. Anlaşma, nükleer başlıkların üretimi ve edinimiyle ilgili yükümlülükler getirirse de bu başlıkları taşıyabilecek füze teknolojilerini kapsayan bir yasak öngörmemektedir. Bu nedenle NPT, İran açısından balistik füze programını sınırlayan bağlayıcı bir hukuki çerçeve oluşturmamaktadır.

Benzer şekilde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) özellikle 2231 sayılı kararı² da İran'ın balistik füze faaliyetlerini açık bir yasaklama rejimi altına sokmamaktadır. Söz konusu karar, İran'a "nükleer silah taşıma kapasitesine sahip" balistik füze geliştirmemesi yönünde bir çağrı içermekte, ancak bu ifade hukuki bağlayıcılığı tartışmalı bir nitelik taşımaktadır. Kararda kullanılan dil, açık bir yasaktan ziyade siyasi bir beklenti ve yönlendirme niteliğindedir. Dolayısıyla burada yasaktan çok, uluslararası toplumun belirli bir davranıştan kaçınılmasını istediği ancak ihlal edildiğinde otomatik yaptırım doğurmayan bir hüküm söz konusudur.

ABD'nin sıklıkla atıfta bulunduğu bir diğer mekanizma olan Füze Teknolojisi Kontrol Rejimi (Missile Technology Control Regime-MTCR)³ ise hukuki bağlayıcılığı olan bir uluslararası sözleşme değildir. MTCR, balistik füze ve insansız hava aracı teknolojilerinin yayılmasını sınırlamayı amaçlayan gönüllü bir ihracat kontrol rejimidir. Bu yapının bağlayıcı bir uluslararası hukuki statüsü bulunmadığı gibi İran da MTCR'ye taraf değildir. Dolayısıyla bu rejim, İran'ı hukuken bağlayan bir yükümlülük doğurmamakta, yalnızca ABD ve müttefiklerinin normatif çerçeve olarak referans verdiği bir mekanizma işlevi görmektedir.

Orta menzilli balistik füzeler konusunda zaman zaman emsal olarak gösterilen Orta Menzilli Nükleer Güçler Anlaşması (Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty-INF)⁴ da İran aleyhine doğrudan bir hukuki dayanak teşkil etmemektedir. ABD ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan bu antlaşma, 500 ile 5500 kilometre menzile sahip kara konuşlu balistik ve seyir füzelerinin tamamen yasaklanmasını öngörmüştür. Ancak INF, ikili bir silah kontrol anlaşmasıdır ve ne evrensel bir nitelik taşımakta ne de İran'ı kapsayan bir yapı sunmaktadır. Bu nedenle söz konusu anlaşma ancak siyasal ve normatif bir emsal olarak gündeme getirilebilse de İran'ın balistik füze kapasitesini sınırlayacak bağlayıcı bir hukuki zemin oluşturmamaktadır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, ABD'nin balistik füze kısıtlamalarına ilişkin yaklaşımı, hukuki bağlayıcılıktan ziyade, uluslararası normlar ve emsal anlaşmalar üzerinden siyasal meşruiyet üretmeye dayanmaktadır.

2 Anadolu Ajansı, "İran: 2231 Sayılı BMGK Kararının Süresi Sona Erdi, Nükleer Dosya BMGK Gündeminden Çıkarılmalıdır," <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iran-2231-sayili-bmgk-kararinin-suresi-sona-erdi-nukleer-dosya-bmgk-gundeminden-cikarilmalidir/3720464> (erişim 28 Ocak 2026).

3 U.S. Department of State, "Missile Technology Control Regime (MTCR): Frequently Asked Questions," <https://www.state.gov/bureau-of-international-security-and-nonproliferation/releases/2025/01/missile-technology-control-regime-mtcr-frequently-asked-questions> (erişim 2 Şubat 2026).

4 U.S. Department of State, "Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons," <https://2009-2017.state.gov/t/avc/trty/102360.htm> (erişim 7 Ocak 2026).

Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde, ABD'nin İran'a yönelik balistik füze kısıtlaması talebinin mevcut uluslararası hukukta açık, net ve bağlayıcı bir dayanağa sahip olmadığı görülmektedir. Washington'un bu başlığı müzakere masasına taşıması, hukuki zorunluluktan ziyade siyasi baskı oluşturma, norm üretme ve emsal yaratma çabasının bir parçası olarak okunmalıdır. Bu yönüyle balistik füze meselesi, hukuktan çok güç dengeleri ve stratejik tercihler üzerinden şekillenen bir pazarlık alanı olarak öne çıkmaktadır.

İran'ın Savunma Doktrinde Balistik Füzelere Merkezî Rolü

İran'ın askerî kapasitesi, uzun süredir devam eden yaptırımlar nedeniyle özellikle konvansiyonel alanlarda ciddi kısıtlarla karşı karşıyadır. Modern savaş uçakları, gelişmiş hava savunma sistemleri ve yüksek teknolojiye dayalı savunma modernizasyonu alanlarında İran, Batılı rakipleri ve bölgesel hasımlarıyla kıyaslandığında belirgin bir dezavantaj taşımaktadır.

Bu tablo, İran'ın savunma doktrinini kaçınılmaz biçimde asimetric bir zemine oturtmuştur. Konvansiyonel hava gücünün sınırlılığı ve savunma modernizasyonunun yaptırımlar yoluyla bloke edilmesi, Tahran'ı alternatif caydırıcılık araçları geliştirmeye yöneltmiştir. Bu çerçevede balistik füzeler, İran'ın askerî kapasitesi içinde tali ya da tamamlayıcı bir unsur değil doğrudan doğruya birincil caydırıcılık aracı olarak konumlanmaktadır. İran'ın savunma stratejisinde balistik füzeler, ülkenin hava sahasını kontrol etmekten ziyade, karşı tarafa kabul edilemez maliyetler yükleme kapasitesine dayanmakta ve bu yönüyle savunma doktrininin belkemiğini oluşturmaktadır.

Bu algının son dönemde daha da pekiştiği en önemli eşiklerden biri, İran ile İsrail arasında yaşanan ve on iki gün süren doğrudan çatışma süreci olmuştur. İranlı karar alıcılar açısından bu çatışma, balistik füzelerin yalnızca sembolik ya da psikolojik bir caydırıcılık unsuru olmadığını, sahada somut sonuçlar üretebilen askerî araçlar olduğunu teyit eden bir deneyim olarak okunmaktadır. Füze saldırılarının zamanlaması, menzili ve etkisi İran güvenlik bürokrasisi nezdinde balistik kapasitenin stratejik değerini daha da görünür kılmıştır. Bu süreçten çıkarılan temel ders, balistik füzelerin İran'ın savunma mimarisinde vazgeçilmez bir rol oynadığı yönündedir.

Caydırıcılık Krizi ve Vekâlet Mimarisinin Çöküşü

Balistik füze kapasitesinin önemini artıran bir diğer unsur, "direniş eksenini"nin son dönemde aldığı askerî ve siyasi darbeler olmuştur. İran'ın bölgesel stratejisinde kritik rol oynayan vekil aktörlerin zayıflaması, Tahran'ın dolaylı caydırıcılık araçlarını sınırlamış, bu da doğrudan konvansiyonel kapasiteye dayalı unsurları daha önemli hale getirmiştir. Vekil ağların hareket alanının daraldığı bir dönemde balistik füze gücü, İran'ın savunma mimarisinde merkezî bir konuma yerleşmiştir. Bu nedenle balistik füze programı, İran açısından teknik bir silah kontrol başlığı ya da pazarlık konusu olarak görülmemektedir. Bu kapasite, mevcut güvenlik ortamında rejimin hayatta kalma stratejisinin temel unsurlarından biri olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla progra-

mın sınırlandırılmasına veya ortadan kaldırılmasına yönelik talepler, İran karar alıcıları açısından yalnızca askerî değil rejimin güvenliği ve caydırıcılık dengesi bakımından kabul edilemez bir risk anlamına gelmektedir.

Caydırıcılık teorisinin üç bileşeni olan kapasite, kredibilite ve iletişim açısından bakıldığında balistik füzeler, İran'ın elindeki en güçlü ve en güvenilir caydırıcı araç olarak öne çıkmaktadır. Kapasite, rakiplerine kabul edilemez bir hasar verme potansiyelini; kredibilite, bu potansiyelin kullanılabilmesine dair irade ve kabiliyet algısını; iletişim ise caydırıcılık mesajının karşı tarafa etkili biçimde aktarılmasını ifade etmektedir.⁵ Özellikle ivedi caydırıcılık (*immediate deterrence*) bağlamında İran, balistik füze envanterini kullanarak belirli bir etki yaratabilmiş ve bölgesel rakiplerinin saldırı hesaplamalarında dikkate alınması gereken bir unsur haline gelmiştir.

İran'ın son yıllarda karşı karşıya kaldığı caydırıcılık krizi, bu tabloyu daha da belirginleştirmiştir. Caydırıcılık literatüründe tanımlanan genel caydırıcılık, ivedi caydırıcılık ve genişletilmiş caydırıcılık başlıkları üzerinden değerlendirildiğinde İran'ın ciddi yapısal zaafılar taşıdığı görülmektedir. 2023'ten itibaren caydırıcılığı kademeli olarak zayıflayan ve 2024-2025 döneminde kendi topraklarına yönelik doğrudan askerî saldırılarla karşılaşan İran, genel caydırıcılık (*general deterrence*) kapasitesini büyük ölçüde kaybetmiştir. Genel caydırıcılık, bir ülkenin kriz anlarından bağımsız olarak, sürekli biçimde saldırı ihtimalini azaltan ve karşı tarafın askerî eylem başlatma eşliğini yükselten yapısal caydırıcılığı ifade etmektedir.

İran'ın 2020'de Kasım Süleymani suikastından başlayarak yaşadığı kritik gelişmelerde caydırıcılık zaafı göstermesi, 2024'te Şam'daki İran Konsolosluğu'nun ve ülkenin farklı bölgelerinin doğrudan İsrail tarafından hedef alınması, ardından 2025'te gerçekleşen ABD-İsrail ortak saldırıları, İran'ın süreklilik arz eden bir caydırıcılık oluşturamadığını ortaya koymuştur. Bu gelişmeler, İran'ın potansiyel rakipler üzerinde kalıcı bir caydırıcı etki yaratamadığını ve askerî eylem başlatma eşliğini yükseltmediğini göstermiştir.

Buna karşın, söz konusu süreçlerin her birinde İran'ın reaktif bir tutum sergileyerek ivedi caydırıcılık stratejisi uyguladığı gözlemlenmiştir. İran, kendisine yönelik doğrudan saldırılar sonrasında misilleme operasyonları düzenleyerek o anki kriz durumunda bir caydırıcılık gösterisi yapmaya çalışmıştır. İran'ın ivedi caydırıcılık çerçevesinde özellikle balistik füze kapasitesi ile belirli bir etki tesis edebildiği görülmektedir. İran'ın balistik füze envanteri, bölgesel ölçekte önemli bir askerî kapasite olarak öne çıkmakta ve düşman devletlerin İran'a yönelik saldırı planlarında dikkate alınması gereken bir faktör olmaya devam etmektedir.

İran'ın uzun yıllar boyunca stratejisinin temelini oluşturan "direniş eksenini" olarak adlandırılan devlet dışı silahlı gruplar ağının son dönemde aldığı ağır darbeler, ülkenin balistik füze kapasitesine olan stratejik bağımlılığını daha da artırmıştır. Genişletilmiş veya yaygın caydırıcılık (*extended deterrence*), bir ülkenin askerî müttefiki devletler veya aktörler aracılığıyla tesis ettiği

5 NATO Allied Command Transformation, "Deterrence," <https://www.act.nato.int/activities/deterrence/> (erişim 5 Şubat 2026).

caydırıcılık biçimini ifade etmektedir. Bu yapı, bir devletin doğrudan kendi askerî kapasitelerine güvenmeden, ittifak ortakları veya vekil aktörler üzerinden oluşturduğu caydırıcılık şemsiyesini tanımlamaktadır. İran'ın bu kapasitesinin fiilen çökmesi, ülkeyi doğrudan kendi askerî kapasitelerine güvenmeye zorlamaktadır.

Hizbullah başta olmak üzere İran destekli milis grupların komuta kademelerinde yaşanan ağır kayıplar, örgütsel altyapılarının tahrip edilmesi ve stratejik etkilerinin azaltılması, İran'ın vekâlet stratejisinin etkinliğini ciddi biçimde zayıflatmıştır. Özellikle Hizbullah'ın İran'ı koruyarak ABD-İsrail saldırılarına karşı etkili bir caydırıcılık üretememesi ve İran'ın da aynı şekilde bu grupları koruyamaması, genişletilmiş caydırıcılık stratejisinin çöktüğünü göstermiştir. İran'ın yıllar içinde kurduğu vekâlet mekanizmasının kritik anlarda beklenen işlevi yerine getirememesi, Tahran'ın savunma mimarisinde ciddi bir boşluk yaratmıştır.

Benzer biçimde, uluslararası alanda sıkça dile getirilen Rusya-Çin-İran yakınlaşmasının İran'a somut bir caydırıcılık sağlamadığı, 2025'te yaşanan 12 günlük çatışma sürecinde açık biçimde görülmüştür. İran'a yönelik saldırılar sırasında ne Rusya ne de Çin askerî ya da diplomatik düzeyde belirgin bir destek vermiştir.⁶ Bu durum, söz konusu yakınlaşmanın büyük ölçüde söylem düzeyinde kaldığını ve operasyonel bir iş birliğine dönüşmediğini ortaya koymuştur. Böylece İran'ın bölgesel ve küresel ölçekte bir koruma şemsiyesi altında olduğu yönündeki algının geçerli olmadığı netleşmiştir. Bu tablo, İran'ın genişletilmiş caydırıcılık kapasitesinden ne kadar uzak olduğunu da göstermektedir.

Bu gelişmeler, İran'ı kendi askerî kapasitesine, özellikle de balistik füze envanterine daha fazla bağımlı hale getirmiştir. İki sütunlu savunma mimarisinin ilk ayağı olan vekil aktörler ağı ve dış destek beklentisinin zayıflaması, ikinci ayağın yani balistik füze kapasitesinin stratejik önemi artırmıştır. Bu nedenle balistik füze programından verilecek herhangi bir taviz, İran açısından savunma mimarisinin bütünüyle zayıflaması anlamına gelmektedir. Balistik füzeler, İran'ın elinde kalan son etkili caydırıcılık aracı olarak görülmekte, bu da Tahran'ın füze programı konusunda esneklik göstermesini neredeyse imkânsız hale getirmektedir.

Operasyonel Zorunluluk Olarak Balistik Füze Kullanım

İran'ın balistik füze programına olan stratejik bağımlılığının dikkat çekici bir diğer yönü, sınır ötesi terörle mücadele yaklaşımının da büyük ölçüde bu kapasiteye dayanmasıdır. Klasik anlamda devletlerin kendi silahlı kuvvetleri aracılığıyla sınır ötesinde yürüttüğü operasyonlar yerine İran, terör örgütleri olarak tanımladığı grupların bulunduğu alanlara balistik füze saldırıları düzenlemektedir. Bu tercih, İran'ın füze kapasitesine olan operasyonel bağımlılığının ne kadar derin olduğunu göstermektedir.

6 Al Arabiya English, "The 12-Day War Exposed the Limits of Russia and China's Support for Iran", <https://english.alarabiya.net/views/2025/07/09/the-12day-war-exposed-the-limits-of-russia-and-china-s-support-for-iran> (erişim 19 Ocak 2026).

İran, balistik füze envanterini casusluk ve terörle mücadele gerekçeleriyle sistematik biçimde kullanmıştır. 2018'de Irak'ta İran Kürdistan Demokrat Partisi'nin (İKDP) hedef alınması, 2018 Ahvaz saldırısı sonrasında Suriye'ye yönelik saldırılar, 2021'de Erbil'e yönelik operasyonlar ve 2024'te Kirman saldırısının ardından Erbil'de sivil yerleşimlere, Pakistan ve Suriye'ye yönelik saldırılar bu yaklaşımın somut örnekleridir. Bu operasyonlar, İran'ın sınır ötesi güç kullanma kapasitesinde balistik füzelerin ne kadar merkezî bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

2024'te İran'ın Kirman kentinde gerçekleşen terör saldırılarının ardından verilen tepki, bu stratejinin en güncel ve en kapsamlı örneğini oluşturmuştur.⁷ İran, DEAŞ'ın konuşlu olduğunu iddia ettiği Irak, Suriye ve Pakistan'daki alanlara koordineli balistik füze saldırıları düzenlemiştir. Bu operasyonlar, İran'ın sınır ötesi terörle mücadele anlayışının fiilen balistik füze kapasitesi üzerinden yürütüldüğünü açık biçimde göstermiştir.

Konvansiyonel kara veya hava harekâtları yerine uzak mesafeli füze saldırılarının tercih edilmesi, İran'ın operasyonel kapasitesinin sınırlılıklarını da yansıtmaktadır. Bununla birlikte bu yöntemin İran açısından bazı avantajları bulunmaktadır. Balistik füze saldırıları, kara birliklerinin sınır ötesinde konuşlandırılmasını gerektirmediği için personel kaybı riskini azaltmakta, hava gücü yetersizliğini telafi etmekte ve aynı zamanda füze kapasitesinin caydırıcılık etkisini güçlendirmektedir. Bu yöntem, İran'a uzak mesafelerden hedeflere ulaşma ve güç gösterisi yapma imkânı tanımaktadır. Ayrıca füze kullanımı, İran'ın teknolojik kapasitesini görünür kılmakta ve bölgesel aktörlere yönelik caydırıcı bir mesaj işlevi görmektedir.

Buna karşılık bu yaklaşım, İran'ın askerî doktrininin giderek tek boyutlu hale geldiğini ve balistik füze kapasitesine aşırı ölçüde bağımlı olduğunu da göstermektedir. Terörle mücadele stratejisinin dahi bu kapasite üzerine kurulmuş olması, füze programında yaşanacak bir sınırlandırmanın İran'ın operasyonel esnekliğini ciddi biçimde azaltacağını ortaya koymaktadır. Balistik füze kapasitesinin zayıflatılması veya ortadan kaldırılması durumunda İran, sınır ötesi tehdit algılamalarına karşı etkili yanıt üretme kabiliyetini büyük ölçüde kaybedecektir. Bu durum, İran karar alıcıları açısından balistik füze programının yalnızca stratejik caydırıcılık değil operasyonel bir zorunluluk olarak görülmesine yol açmaktadır.

ABD'nin Metodu Uygulanabilir mi?

Balistik füze meselesine ilişkin tartışmanın en kritik fakat çoğu zaman göz ardı edilen boyutu, olası bir kısıtlamanın pratikte nasıl uygulanacağı sorusudur. Teorik olarak İran'ın balistik füze programına yönelik sınırlamaları kabul ettiği varsayılsa dahi bu tür bir düzenlemenin sahada ne anlama geleceği ve nasıl denetleneceği ciddi belirsizlikler barındırmaktadır.

7 Middle East Institute (MEI), "Exporting Its Internal Problems: Understanding Iran's January Missile Salvo," <https://mei.edu/publication/exporting-its-internal-problems-understanding-irans-january-missile-salvos-against-its/> (erişim 31 Ocak 2026).

Açık kaynak analizleri ve savunma değerlendirmeleri İran'ın yüzlerce hatta bazı tahminlere göre binlerce balistik füze içeren geniş ve çeşitlenmiş bir envantere sahip olduğunu göstermektedir. Bu envanter yalnızca farklı menzil kategorilerindeki füzelerden oluşmamakta, aynı zamanda farklı üretim dönemlerine, teknik özelliklere ve operasyonel rollere sahip sistemleri de içermektedir. Bu ölçekte ve çeşitlilikte bir kapasitenin sınırlandırılması, teknik bir düzenlemenin ötesinde, kapsamlı bir tasfiye sürecini zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda sıklıkla dile getirilen 500-600 kilometre menzil sınırı, pratikte İran'ın mevcut balistik füze kapasitesinin büyük bölümünün devre dışı bırakılması anlamına gelmektedir. Zira İran envanterindeki orta menzilli sistemlerin önemli bir kısmı bu eşiklerin oldukça üzerindedir. Böyle bir sınırlama, yeni üretimin durdurulmasının yanında hâlihazırda hizmette bulunan füzelerin sistematik biçimde imha edilmesini de gerektirecektir. Ancak mesele bununla da sınırlı değildir. Etkili bir kısıtlama rejimi için füze üretim altyapısının sökülmesi, test tesislerinin kapatılması ve mühendislik kapasitesinin dağıtılması da gerekmektedir. Bu durum askerî değil sanayi ve teknoloji alanlarını da doğrudan etkileyen yapısal bir müdahale anlamına gelir. Dahası, böyle bir sürecin işlerliğini sağlamak için sürekli, derinlemesine ve yüksek derecede müdahaleci denetim mekanizmalarının kurulması kaçınılmazdır. Bu tür denetimler, İran açısından egemenlik tartışmalarını ve güvenlik açıklarını beraberinde getirecek niteliktedir.

Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, balistik füze programına yönelik bir kısıtlamanın İran açısından basit bir silah kontrolü düzenlemesi olmadığı açıkça görülmektedir. Aksine bu tür bir talep, İran'ın savunma doktrininin fiilen tasfiyesi, caydırıcılık kapasitesinin ortadan kaldırılması ve güvenlik mimarisinin köklü biçimde yeniden şekillendirilmesi anlamına gelmektedir.

Bu nedenle balistik füze meselesi, İran açısından pazarlık edilebilir bir teknik başlık olmaktan ziyade, varoluşsal bir güvenlik sorunu olarak algılanmaktadır. Böyle bir çerçevede, İran'ın bu tür bir sınırlamayı kabul etmesi ne siyaseten ne de askerî açıdan gerçekçi görünmektedir. Bu durum, balistik füze konusunun müzakere masasında neden yapısal bir tıkanma alanı yarattığını da açık biçimde ortaya koymaktadır.

Sonuç

Balistik füze başlığı, İran ile ABD arasında olası nükleer müzakerelerin ilerleyip ilerleyemeyeceğini belirleyecek en kritik konulardan biridir. Nükleer faaliyetler konusunda sınırlı ve teknik bir müzakere alanı bulunurken balistik füze meselesi bu sınırları aşmakta ve doğrudan İran'ın güvenlik doktriniyle bağlantı kurmaktadır. Bu nedenle balistik füzeler müzakereleri kolaylaştıran bir unsurdan çok, sürecin tıkanmasına yol açabilecek bir başlık niteliği taşımaktadır.

Trump yönetiminin balistik füze programını müzakere gündeminin ayrılmaz bir parçası haline getirmesi ve bu konuda ısrarcı davranması durumunda, görüşmelerin ilerlemesi ciddi biçimde zorlaşacaktır. İran açısından balistik füze kapasitesi, pazarlık edilebilir bir teknik dosya değil caydırıcılığın ve rejim güvenliğinin temel unsurlarından biridir. Bu yaklaşım değişmediği

sürece, füze programına yönelik bağlayıcı sınırlamaların kabul edilmesi Tahran için siyasal ve askerî açıdan mümkün görünmemektedir.

Bu nedenle balistik füze konusunun masada tutulması, taraflar arasında ortak bir zemin bulunmasını zorlaştıracaktır. Müzakerelerin kapsamı ve amacı konusunda görüş ayrılıkları daha da derinleşecektir. Hatta Trump yönetiminin bu ısrarı görüşmelerin tamamen tıkanmasına da yol açabilir. Sonuç olarak balistik füze meselesi İran-ABD müzakerelerinde uzlaşma üretmekten ziyade, taraflar arasındaki stratejik güvensizliğin en açık biçimde ortaya çıktığı başlıklardan biri olmaya devam etmektedir.

Dr. Rahim Farzam

2013 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olan Rahim Farzam, yüksek lisansını da aynı üniversitenin Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamlamıştır. Doktora eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Safevî Devleti'nin Doğu Politikası (1501-1736)" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Dr. Farzam çalışmalarında İran'ın iç ve dış politikası, bölgesel politikaları, güvenlik stratejileri, Şii jeopolitiği ve bölgesel nüfuzunun yanı sıra Ortadoğu'da devlet dışı aktörler üzerine yoğunlaşmaktadır. Uzmanlık alanları arasında İran'ın kurumsal yapısı, dış politika stratejileri ve İran-Orta Asya ilişkileri de yer almaktadır. Ana dili Özbekçe olan Farzam, ileri düzeyde Türkçe, İngilizce ve Farsça bilmektedir.

Dr. Çağatay Balcı

2015 yılında Selçuk Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun oldu. 2018 yılında Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü İstihbarat Araştırmaları Programında yüksek lisans eğitimini "İran İslam Cumhuriyeti'nde İstihbarat Yapılanması" başlıklı tezi ile tamamladı. 2023 yılında Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri ve Milli Güvenlik Enstitüsü'nde Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı'nda doktora eğitimini tamamlayan Dr. Balcı çalışmalarında İran'ın bölgesel politikaları, güvenlik yapılanması, devlet dışı silahlı aktörlerle ilişkileri ve stratejik iletişim faaliyetlerine odaklanmaktadır.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

İran-ABD Nükleer Müzakerelerinde Balistik Füze Faktörü

Dr. Rahim Farzam & Dr. Çağatay Balcı

Bu çalışma, İran-ABD arasında yeniden gündeme gelmesi muhtemel nükleer müzakereleri, balistik füze meselesi üzerinden stratejik, hukuki ve güvenlik boyutlarıyla ele almaktadır. Washington'un balistik füze programını müzakere gündeminin merkezine taşıma çabası, teknik bir silah kontrol tartışmasının ötesine geçerek İran'ın savunma doktrini ve caydırıcılık mimarisiyle doğrudan temas etmektedir.

Metin, mevcut uluslararası hukuk çerçevesinin bu alanda bağlayıcı bir zemin sunmadığını ortaya koyarken İran açısından balistik füzelerin neden pazarlık edilebilir bir unsur olarak görülmediğini yapısal nedenleriyle analiz etmektedir. Bölgesel güç dengelerindeki kırılmalar, vekil ağlarının zayıflaması ve caydırıcılık krizinin derinleşmesi bağlamında balistik füze dosyasının müzakerelerde neden temel bir tıkanma alanı yarattığı, bu perspektif yazısının ana eksenini oluşturmaktadır.